TIESAS SPRIEDUMS (desmitā palāta)

2016. gada 7. aprīlī*

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu — Juridisko izdevumu apdrošināšana — Direktīva 87/344/EEK — 4. panta 1. punkts — Apdrošinājuma ņēmēja tiesības brīvi izvēlēties advokātu — Tiesvedība vai administratīvais process — Jēdziens — Valsts pārvaldes iestādes darba devējam piešķirta atļauja uzteikt darba līgumu

Lieta C-460/14

par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu atbilstoši LESD 267. pantam, ko *Hoge Raad der Nederlanden* (Nīderlandes Augstākā tiesa, Nīderlande) iesniedza ar lēmumu, kas pieņemts 2014. gada 3. oktobrī un kas Tiesā reģistrēts 2014. gada 6. oktobrī, tiesvedībā

Johannes Evert Antonius Massar

pret

DAS Nederlandse Rechtsbijstand Verzekeringsmaatschappij NV .

TIESA (desmitā palāta)

šādā sastāvā: palātas priekšsēdētājs F. Biltšens [*F. Biltgen*] (referents), tiesneši E. Borgs Bartets [*A. Borg Barthet*] un E. Levits,

ģenerāladvokāts M. Vatelē [*M. Wathelet*],

sekretārs A. Kalots Eskobars [*A. Calot Escobar*],

ņemot vērā rakstveida procesu,

ņemot vērā apsvērumus, ko sniedza:

— *J. E. A. Massar* vārdā – *L. M. Zuydgeest* un *E. van Engelen*, *advocaten*,

— *DAS Nederlandse Rechtsbijstand Verzekeringsmaatschappij NV* vārdā – *J. W. H. van Wijk* un *B. J. Drijber*, *advocaten*,

— Nīderlandes valdības vārdā – *M. de Ree* un *M. Bulterman*, pārstāves,

— Austrijas valdības vārdā – *C. Pesendorfer*, pārstāve,

— Eiropas Komisijas vārdā – *F. Wilman* un *K.-P. Wojcik*, pārstāvji,

* Tiesvedības valoda – holandiešu.

ņemot vērā pēc ģenerāladvokāta uzklausīšanas pieņemto lēmumu izskatīt lietu bez ģenerāladvokāta secinājumiem,

pasludina šo spriedumu.

Spriedums

1 Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu ir par Padomes 1987. gada 22. jūnija Direktīvas 87/344/EEK par normatīvo un administratīvo aktu saskaņošanu attiecībā uz juridisko izdevumu apdrošināšanu (OV L 185, 77. lpp.) 4. panta 1. punkta interpretāciju.

2 Šis lūgums ir ticis iesniegts tiesvedībā starp *J. E. A. Massar* un *DAS Nederlandse Rechtsbijstand Verzekeringsmaatschappij NV* (turpmāk tekstā – "*DAS*"), apdrošināšanas sabiedrību, saistībā ar šīs sabiedrības atteikumu segt izdevumus par juridisko palīdzību, ko sniedzis apdrošinājuma ņēmēja izvēlēts advokāts procesā, kura rezultātā ir uzteikts apdrošinājuma ņēmēja darba līgums.

Atbilstošās tiesību normas

Savienības tiesības

3 Direktīvas 87/344 preambulas vienpadsmitajā apsvērumā ir noteikts:

"tā kā juridisko izdevumu apdrošināšanā apdrošināto intereses nozīmē, ka apdrošinātajam jebkurā izziņas [administratīvajā] vai tiesvedības procesā un jebkurā interešu konflikta gadījumā jābūt iespējai izvēlēties advokātu vai citu atbilstīgi attiecīgās valsts tiesību aktiem pienācīgi kvalificētu personu."

4 Minētās direktīvas 2. panta 1. punkts ir formulēts šādi:

"Šī direktīva attiecas uz juridisko izdevumu apdrošināšanu. Tā izpaužas saistībā pēc prēmijas maksājuma saņemšanas segt tiesvedības izdevumus un sniegt citus pakalpojumus, kas tieši saistīti ar apdrošināšanas segumu, jo īpaši, lai:

— nodrošinātu kompensāciju par kaitējumu vai zaudējumiem, kas radušies apdrošinātajam, izšķirot lietu ārpustiesas kārtībā vai ierosinot civillietu vai krimināllietu,

— aizstāvētu vai pārstāvētu apdrošināto civillietā, krimināllietā, administratīvajā vai citā lietā, vai attiecībā uz jebkuru pret šo personu izvirzītu prasījumu."

5 Šīs direktīvas 4. panta 1. punktā ir noteikts:

"Katrā juridisko izdevumu apdrošināšanas līgumā skaidri atzīst, ka:

a) gadījumā, ja apdrošinātā interešu aizstāvības, pārstāvības vai nodrošināšanas nolūkā jebkurā izziņas [administratīvajā] vai tiesvedības procesā jāgriežas pēc palīdzības pie advokāta vai citas saskaņā ar attiecīgās valsts tiesību aktiem pienācīgi kvalificētas personas, minētais apdrošinātais var brīvi izvēlēties šādu advokātu vai citu personu;

b) apdrošinātais var brīvi izvēlēties advokātu vai, ja vēlas un ciktāl to pieļauj attiecīgās valsts tiesību akti, jebkuru citu atbilstīgi kvalificētu personu, lai nodrošinātu savas intereses interešu konflikta gadījumā."

Nīderlandes tiesības

6 Finanšu uzraudzības likuma (*Wet op het financieel toezicht*) 4:67. panta 1. punkts ir formulēts šādi:

"Juridisko izdevumu apdrošinātāja pienākums ir līgumā par juridisko izdevumu apdrošināšanas segumu skaidri paredzēt, ka apdrošinātais var brīvi izvēlēties advokātu vai citu atbilstīgi kvalificētu personu, ja:

a. advokāts vai cita atbilstīgi kvalificēta persona ir lūgta aizstāvēt, pārstāvēt vai nodrošināt apdrošinātā intereses tiesvedības vai administratīvajā procesā, vai

b. pastāv interešu konflikts."

Pamatlieta un prejudiciālie jautājumi

7 No iesniedzējtiesas nolēmuma izriet, ka *J. E. A. Massar* ir noslēdzis juridisko izdevumu apdrošināšanas līgumu, kura pārvaldība ir tikusi uzticēta *DAS*.

8 *J. E. A. Massar* darba devējs 2014. gada 14. janvārī atbilstoši Ārkārtas dekrēta par darba tiesiskajām attiecībām (*Buitengewoon besluit arbeidsverhoudingen*) 6. pantam lūdza Nodarbināto personu apdrošināšanas pārvaldības institūtam (*Uitvoeringsinstituut werknemersverzekeringen*, turpmāk tekstā – "Apdrošināšanas pārvaldības institūts"), neatkarīgai centrālās valsts pārvaldes iestādei, atļauju izbeigt starp tiem pastāvošās darba tiesiskās attiecības saimniecisku iemeslu dēļ.

9 *J. E. A. Massar* 2014. gada 17. janvārī lūdza *DAS* segt juridiskās palīdzības izdevumus, kas saistīti ar to, ka viņu šajā procesā pārstāvēja ārējs advokāts.

10 *DAS* viņam darīja zināmu, ka process Apdrošināšanas pārvaldības institūtā nav tiesvedības vai administratīvais process Finanšu uzraudzības likuma izpratnē, ka apdrošinātajam tāpēc nebija tiesību izvēlēties advokātu un ka tā nesegs ar advokāta pārstāvību saistītos izdevumus.

11 *J. E. A. Massar* vērsās pie *rechtbank Amsterdam* (Amsterdamas tiesa) pagaidu noregulējuma tiesneša nolūkā panākt, lai *DAS* tiktu uzdots nodot lietu par viņu skarošo procesu Apdrošināšanas pārvaldības institūtā viņa izvēlētam ārējam advokātam un apmaksāt šā advokāta honorāru, kā arī ar šo procesu saistītos izdevumus.

12 Minētais pagaidu noregulējuma tiesnesis ar starpspriedumu uzdeva *Hoge Raad der Nederlanden* (Nīderlandes Augstākā tiesa) jautājumu, vai Apdrošināšanas pārvaldības institūtā notiekošais process ir uzskatāms par "administratīvo procesu" Direktīvas 87/344 4. panta 1. punkta izpratnē, kas ir Finanšu uzraudzības likuma 4:67. panta pamatā.

13 *Hoge Raad der Nederlanden* (Nīderlandes Augstākā tiesa) atgādina, ka saskaņā ar piemērojamajām Nīderlandes tiesību normām, kas attiecas uz darbinieka aizsardzību pret atlaišanu, darba devējs darba tiesiskās attiecības ar darbinieku principā var izbeigt divos veidos, proti, vai nu iesniedzot prasību tiesā par starp pusēm noslēgtā darba līguma izbeigšanu, vai uzsakot šo līgumu pēc tam, kad Apdrošināšanas pārvaldības institūts ir piešķīris atlaišanas atļauju. Otrajā gadījumā uz atļaujas piešķiršanas procesu attiecas Ārkārtas dekrētā par darba tiesiskajām attiecībām paredzētas tiesību normas, kuru mērķis ir pildīt svarīgās funkcijas, proti, nodrošināt aizsardzību pret nepamatotu atlaišanu un būt par valsts instrumentu, kas ļauj ne vien aizsargāt vājākas grupas darba tirgū, bet arī apkarot sociālā nodrošinājuma ļaunprātīgu izmantošanu.

14 *Hoge Raad der Nederlanden* (Nīderlandes Augstākā tiesa) precizē, ka Apdrošināšanas pārvaldības institūta lēmumu, ar ko tiek apmierināts vai noraidīts atlaišanas atļaujas pieteikums, nevar nedz apstrīdēt valsts pārvaldes iestādē, nedz pārsūdzēt civiltiesā vai administratīvā tiesā. Ja šis institūts

piešķir atlaišanas atļauju, darba devējs var likumīgi izbeigt darba tiesiskās attiecības, ievērojot uzteikuma termiņu. Darba ņēmējs var tikai civiltiesā celt prasību par zaudējumu atlīdzību saistībā ar acīmredzami netaisnīgu atlaišanu no darba.

15 *Hoge Raad der Nederlanden* (Nīderlandes Augstākā tiesa) uzskata, ka pirmšķietami Apdrošināšanas pārvaldības institūtā notiekošais process var tikt kvalificēts kā administratīvais process Direktīvas 87/344 4. panta 1. punkta izpratnē. Tomēr tam pretrunā esot argumenti, kas attiecas uz šīs direktīvas ģenēzi, kā arī uz sekām, ko administratīvā procesa jēdziena plaša interpretācija var radīt juridisko izdevumu apdrošināšanas sistēmām.

16 Šajos apstākļos *Hoge Raad der Nederlanden* (Nīderlandes Augstākā tiesa) nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:

"1) Vai Padomes Direktīvas 87/344/EEK 4. panta 1. punkta ievaddaļā un a) apakšpunktā paredzētais jēdziens "administratīvais process" ir jāinterpretē tādējādi, ka šis jēdziens attiecas uz procesu Apdrošināšanas pārvaldības institūtā, kurā darba devējs lūdz izsniegt atlaišanas no darba atļauju, lai izbeigtu darba tiesiskās attiecības ar darba ņēmēju (kuram ir juridiskās palīdzības apdrošināšana)?

2) Ja atbilde uz pirmo jautājumu ir atkarīga no konkrēta procesa īpašībām, attiecīgajā gadījumā to aplūkojot saistībā ar lietas faktiem un apstākļiem, – kādas īpašības, fakti un apstākļi valsts tiesai ir jāņem vērā, lai noteiktu, vai process ir uzskatāms par administratīvo procesu Direktīvas 87/344 4. panta 1. punkta ievaddaļas un a) apakšpunkta izpratnē?"

Par prejudiciālajiem jautājumiem

17 Ar abiem jautājumiem, kuri ir jāizskata kopā, iesniedzējtiesa būtībā vaicā, vai Direktīvas 87/344 4. panta 1. punkta a) apakšpunkts ir jāinterpretē tādējādi, ka šajā tiesību normā minētais "administratīvā procesa" jēdziens ietver tādu procesu, kura noslēgumā valsts pārvaldes iestāde atļauj darba devējam atlaist darbinieku, kam ir juridisko izdevumu apdrošināšana.

18 Šajā ziņā ir jānorāda, ka, pirmkārt, atbilstoši Direktīvas 87/344 4. panta 1. punkta a) apakšpunktam katrā juridisko izdevumu apdrošināšanas līgumā tiek skaidri atzīts, ka jebkurā administratīvajā vai tiesvedības procesā, ja apdrošinātā interešu aizstāvības, pārstāvības vai nodrošināšanas nolūkā tiek izmantots pārstāvis, apdrošinātais var brīvi izvēlēties šo pārstāvi.

19 Tādējādi no paša minētās tiesību normas formulējuma izriet, ka jēdziens "administratīvais process" ir jāsaprot kā pretmets jēdzienam "tiesvedība".

20 Tāda "administratīvā procesa" jēdziena Direktīvas 87/344 4. panta 1. punkta a) apakšpunkta izpratnē interpretācija, kuru ierosina atbildētāja pamatlietā un kura ir vērsta uz to, lai ierobežotu šā jēdziena tvērumu, attiecinot to tikai uz tiesvedību administratīvajās lietās, proti, tiesvedību, kas notiek "tiesā" parastā nozīmē, atņemtu jēgu Eiropas Savienības likumdevēja skaidri lietotajiem vārdiem "administratīvais process".

21 Turklāt ir jākonstatē, ka, pat ja tiesvedības vai administratīvā procesa sagatavošanas posma un lēmuma pieņemšanas posma nošķiršana varēja būt diskusiju priekšmets Direktīvas 87/344 izstrādes gaitā, tās 4. panta 1. punkta redakcijā šajā ziņā nav nekāda nošķīruma, tādējādi "administratīvā procesa" jēdziena interpretācija nevar tikt šādi ierobežota.

22 Otrkārt, saskaņā ar pastāvīgo judikatūru, interpretējot Savienības tiesību normu, ir jāņem vērā ne tikai tās teksts, bet arī tās konteksts un tiesiskā regulējuma, kurā šī norma ir ietverta, izvirzītie mērķi (šajā ziņā skat. spriedumus *St. Nikolaus Brennerei und Likörfabrik*, 337/82, EU:C:1984:69, 10. punkts; *VEMW* u.c., C-17/03, EU:C:2005:362, 41. punkts, kā arī *Eschig*, C-199/08, EU:C:2009:538, 38. punkts).

23 Šajā ziņā ir jāatgādina, ka Direktīvas 87/344, it īpaši tās 4. panta, mērķis saistībā ar advokāta vai pārstāvja brīvu izvēli ir apdrošināto personu interešu plaša aizsardzība. Attiecībā uz tiesībām izvēlēties savu advokātu vai pārstāvi atzītā vispārējā piemērojamība un saistošais spēks liedz šīs direktīvas 4. panta 1. punkta a) apakšpunktu interpretēt šauri (šajā ziņā skat. spriedumus *Eschig*, C-199/08, EU:C:2009:538, 45. un 47. punkts, kā arī *Sneller*, C-442/12, EU:C:2013:717, 24. punkts).

24 Šajā gadījumā no Tiesā iesniegtajiem lietas materiāliem izriet, ka atlaistajam darba ņēmējam nav nekādu iespēju pārsūdzēt Apdrošināšanas pārvaldības institūta lēmumu, ar ko darba devējam atļauts veikt atlaišanu saimniecisku iemeslu dēļ. Kaut arī darba ņēmējs galu galā var civiltiesā celt prasību par zaudējumu atlīdzību saistībā ar acīmredzami netaisnīgu atlaišanu, tomēr rezultātā pieņemtais nolēmums nevar likt apšaubīt šā institūta pieņemto lēmumu.

25 Šajos apstākļos nevar tikt apstrīdēts, ka ar Apdrošināšanas pārvaldības institūta lēmumu tiek ietekmētas darba ņēmēja tiesības un ka šajā iestādē notiekošajā procesā ir jāaizsargā viņa kā apdrošinātā intereses.

26 Tāda Direktīvas 87/344 4. panta 1. punkta a) apakšpunkta interpretācija, saskaņā ar kuru darba ņēmējam, kam ir juridisko izdevumu apdrošināšana, tiktu atzītas tiesības brīvi izvēlēties savu advokātu vai citu pārstāvi administratīvajā procesā, kura noslēgumā valsts pārvaldes iestāde ļauj darba devējam viņu atlaist, ir atbalstāma vēl jo vairāk tāpēc, ka spriedumā *Sneller* (C-442/12, EU:C:2013:717) Tiesa ir atzinusi, ka darba ņēmējam, kurš atradās tādā pašā situācijā, taču kura darba līgums bija ticis izbeigts ar tiesas nolēmumu, ir tiesības brīvi izvēlēties advokātu vai pārstāvi.

27 Turklāt, runājot par eventuālajām finansiālajām sekām attiecībā uz juridisko izdevumu apdrošināšanas sistēmām, ir jāatgādina, ka, pat pieņemot, ka šādas finansiālas sekas var rasties, tās nevar būt par pamatu Direktīvas 87/344 4. panta 1. punkta a) apakšpunkta šaurai interpretācijai. Proti, Direktīvā 87/344 nav paredzēts veikt pilnīgu juridisko izdevumu apdrošināšanas līgumiem piemērojamo noteikumu saskaņošanu un Savienības tiesību pašreizējā attīstības posmā dalībvalstis var brīvi noteikt minētajiem līgumiem piemērojamo regulējumu, ciktāl šajā direktīvā paredzētie principi nezaudē savu jēgu (šajā ziņā skat. spriedumu *Stark*, C-293/10, EU:C:2011:355, 31. punkts). Tādējādi apdrošinātā tiesību brīvi izvēlēties savu pārstāvi īstenošana neizslēdz to, ka dažos gadījumos var tikt noteikti to izdevumu ierobežojumi, kas jāsedz apdrošinātājiem (šajā ziņā skat. spriedumu *Sneller*, C-442/12, EU:C:2013:717, 26. punkts).

28 Ņemot vērā iepriekš izklāstītos apsvērumus, uz uzdotajiem jautājumiem ir jāatbild, ka Direktīvas 87/344 4. panta 1. punkta a) apakšpunkts ir jāinterpretē tādējādi, ka šajā tiesību normā minētais "administratīvā procesa" jēdziens ietver procesu, kura noslēgumā valsts pārvaldes iestāde atļauj darba devējam atlaist darbinieku, kam ir juridisko izdevumu apdrošināšana.

Par tiesāšanās izdevumiem

29 Attiecībā uz pamatlietas pusēm šī tiesvedība ir stadija procesā, kuru izskata iesniedzējtiesa, un tā lemj par tiesāšanās izdevumiem. Izdevumi, kas radušies, iesniedzot apsvērumus Tiesai, un kas nav minēto pušu izdevumi, nav atlīdzināmi.

Ar šādu pamatojumu Tiesa (desmitā palāta) nospriež:

Padomes 1987. gada 22. jūnija Direktīvas 87/344/EEK par normatīvo un administratīvo aktu saskaņošanu attiecībā uz juridisko izdevumu apdrošināšanu 4. panta 1. punkta a) apakšpunkts ir jāinterpretē tādējādi, ka šajā tiesību normā minētais "administratīvā procesa" jēdziens ietver procesu, kura noslēgumā valsts pārvaldes iestāde atļauj darba devējam atlaist darbinieku, kam ir juridisko izdevumu apdrošināšana.

[Paraksti]